

Franc Krnjak*

PAROMLIN V RAKITJU

Paromlin v Rakitju, domačini so ga na kratko imenovali damf ali damfar, je imel v prvi polovici prejšnjega stoletja pomembno vlogo pri razvoju središke občine, kakor tudi pri preskrbi prebivalstva. Podjetništvo družine Zadavec je s tem doseglo svoj višek, prispevek pa se dotakne tudi njihovih korenin, ki so izhajale iz starih srediških rodovin.

Uvod

Pisati o Središču in Središčanih je poseben izziv, še posebej o ljudeh, ki so kraju pustili neizbrisen pečat. Ena takšnih družin je vsekakor "veleindustrijska in veleposestniška družina"¹ Zadravčevih iz Rakitja. S pridnostjo, z iznajdljivostjo, z podjetništvom in z močnim intelektualnim potencialom se je ta družina zapisala v anale Središča in celotne Slovenije. Okupacija nacistične Nemčije in politični zasuk po drugi svetovni vojni je z boljševističnim režimom to prekinil.

Nekdanja veličina trga Središča, prav tako celotne župnije, je bila ravno v tem, da so tukaj prebivali, se rodili in od tukaj izhajali ljudje, ki so s svojo trdo kmečko in intelektualno veličino predstavljali ta najseverovzhodnejši del Štajerske in Prlekije. Čeprav se prebivalci Središča niso nikoli opredeljevali za Prleke, je evidentno, da v ta mikroprostor spadajo, pa če to sprejemajo ali ne. So sicer nekoliko bolj samosvoji, posebno s svojim središkim govorom, s katerim se takoj identificirajo. Toda že v sami župniji je velika govorna raznolikost, npr. na Grabah se sporazumevajo z mešanico med vzhodnoprleškimi narečjem in središkim govorom, Obrež pa je povsem samostojen v pomenu etimoloških posebnosti (npr. vamp (trebuh)-**vomp**, kramp-**kromp**, Vanč(Ivan)-**Vonč**, Franc-**Fronc**², veriga-središko lanec-**lonec**, Obržanci-**Obržonci**,

Središčanci-**Srjonci** tudi **Srdiščonci** itd). Še posebej je različnost pri izgovorjavi prislova **tu**, ki v Obrežu, tu in tam že na Grabah, že prehaja v **tü**, kakor v vsej Prlekiji. Središki govor se torej v celotni pokrajini (Prlekiji) najbolj približa slovenskemu knjižnemu jeziku, vendar so pri izgovorjavi različni poudarki na določene zloge. Jezik pa se je s svojo živostjo v zadnjih nekaj desetletjih korenito spremenil, tako da sedaj malokje slišiš klen središki govor, toda s svojim zategovanjem zlogov takoj prepoznamo, od kod oseba prihaja. Tako kot vsa Prlekija, ki je nekakšen inkubator slovenske inteligence, Središče z okolico pa (je) povsem izstopa (lo) iz te sredine. Med te prepoznane nedvomno spada tudi družina Zadavec.

Mala genealoška zgodovina

Zadravčev rod se sestoji iz starih srediških rodovin, ki ji krasijo trdnost v nacionalnem značaju, pridnost in podjetnost. Poglejmo od kod segajo korenine tega rodu.

Po dosegljivih matičnih knjigah zasledimo korenine **Zadravčevih** v srediških priimkih **Hernja**, **Dečko**, **Solar**, **Persoglio**, **Plepelec**, **Polanec** in **Kočevar**³. V četrtem kolenu pa se "prikrade" v Zadravčev rod priimek **Srkulj**, ki prvotno izhaja iz Krapine, in v peto koleno priimek **Pivko**, ki izhaja iz Nove vasi pri Markovcih (Sv. Marko niže Ptuja).

Pravzaprav je priimek Zadavec stara središka rodovina. Ni zaslediti, od kod izhaja, upravičeno pa lahko sklepamo, da je priimek avtohton, saj je izpeljanka iz korena besede za reko Dravo. Prvi identificirani je Jakob⁴ (Jacobus), hišna št. 108; to je

³ Ana Vertačnik, Celje - Seminarska naloga.

⁴ Njegovo ime najdemo kot priimek občinskega deležnika že leta 1797. Toda viri nam ne kažejo njegovega porekla in rodu. Podatek iz leta 1725 in dalje nam ne ponuja nobenega priimka Zadavec. Morda je bil priseljencec in je s poroko z domačinko Heleno Hernja pridobil trške pravice. Sicer pa je bil priimek pogostejši na Grabah, v Obrežu in Šalovcih, kot tudi v daljni okolici. Je pa 1865. leta daroval župnijski cerkvi 50 gld. srebra, za kar so se kupile državne obveznice v vrednosti 80 gld. Vir: F. Kovačič, Trg Središče. V nadaljevanju Trg Središče.

* Franc Krnjak, domoznanstvenik, Ivanjkovci 49, 2259 Ivanjkovci.

¹ Navajam besede, kako je Zadavec v času njihovega razcveta naslavljalo prebivalstvo. Pojavlja se tudi beseda tovarnar - fabrikant.

² "Vonč je vudro Fronca s krompom po vompi!" (Vonč - Ivan je udaril Franca s krampom po trebuhu). Na Grabah in v Obrežu pa se imajo ženske za moškega. Npr. sen delo, sen dojiijo, sen šo kmēši itd.

pradomačija Zdravčevih (danes Slovenska c. 30 - pekarna Prosnik). Njegova žena Helena, roj. **Hernja**, je prav tako Središčanka s Poštne "vulice", in je stara avtohtona družina. Danes te hiše ni več. Še za časa Avstro-Ogrske se je tja priženil Jožef Veselko⁵ s Placa (Bartol!). V zakonu z Marijo Hernja⁶ je imel sina Jožefa, ki je naredil samomor. Veselko je bil znan središki kovač, pri katerem se je izučilo mnogo dobrih kovačev. Med drugimi Ivan Hanželič in Jožef Krnjak.

Priimek **Persoglio**⁷ zasledimo v starih matrikah, vendar ta priimek pozneje iz Središča izgine. Persoglijji so menda izhajali iz Italije⁸. V Kovačičevi monografiji o Središču je samo en zapis tega priimka⁹. Ivan Persoglio se je poročil z Rozo Polanec z Brega, s katero je imel hčer Marijo (*1819), ki se je poročila z Ivanom Zdravcem, sinom Jakoba in Helene, roj. Hernja.

Dečko, kot eden najštevičnejših priimkov v Središču, se pojavlja skozi več kot tristoletno obdobje. Eden izmed priimkov Dečko (Franc) se je priženil k Solarjem in se poročil z Marijo (Sollary). Njena mati Helena¹⁰ je vpisana leta 1797 med središke posestnike kot želarka. Marijin oče Andrej Solar (*1748) je podaril župnijski cerkvi leta 1787 njivo za pokopališče, njegova hči Marija, poročena Dečko, pa je pozneje prepustila še del njive, da se je pokopališče povečalo¹¹. Stara rodovina Dečkov¹² še danes umno gospodari na Placu,

Trg talcev 10. Priimek oz. rod **Polanec** izvira z Brega, nekdanja trdna kmetija Jurija Polanca, ki je bila brez potomstva. Kmetijo je vzel v preužitek Rudolf Kanič. Sedaj stanuje tukaj njegov sin Drago – Breg 33.

Priimka **Plepelec** in **Kočevar** sta podrobno obdelana v "Kočevarjevem rodu"¹³. Pa vendar še nekaj podrobnosti.

Ana Kočevar (*1795), poročena z Andražem Plepelcem,¹⁴ je bila hčerka Mihaela Kočevarja (*1766). Mihael Kočevar je bil brat Miklavža Kočevarja, ta pa je bil ded velikega Slovenca dr. Štefana Kočevarja, celjskega ilirca. Ta veja gre po Dečkovi liniji. Pravilno je sklepala Ana Vertačnik v svoji raziskavi, da je bila Ana Kočevar (*1795) vdova ali pa je bila morda samohranilka (sic et non). Po njeni raziskavi je imela štiri (ne)zakonske otroke. Prvega je rodila pri starosti 17 let, kar nas navaja k razmisleku, da so bili otroci nezakonski. Po vsej verjetnosti je bil Andraž Plepelec njen drugi mož in si jo je vzel z otroki, kajti dosegljiva matrika nam ponuja drugačen podatek. Namreč, z Andražem Plepelcem je imela v zakonu samo sina Jurija (*1838), ki je naslednik vseh današnjih Plepelcev¹⁵, ti so se stopili z drugim priimkom. Zato utemeljeno sklepamo, da je bila morda Ana Kočevar konkubina. Tudi to je možno. Po raziskavi (A.V.) je bilo njeno bivališče *Barachus 69*¹⁶. Fr. Kovačič nam v monografiji o Središču ponuja podatek, "da se v Gornjem Osiščecu imenuje predel – pri Baraki, kjer je bila nekdanja krčma in bil tudi brod čez Dravo". Ana Kočevar je bila lahko najemnica krčme, zato tudi takšen naslov. Gostilne pa so bile že od pamtiveka razvratne.

⁵ Veselko je leta 1927 naredil samomor, zato je obrt prevzela njegova žena Marija, ki jo je vodila še nekaj let.

⁶ Ivan Hernja (*1853) je bil nečak Helene Zdravec, roj. Hernja. Z Marijo Lukačič z Brega je imel dvoje otrok: Alojzijo, por. Veselko in Franca. Franc je bil vodja središke hranilnice in posojilnice "Čebelica" in kmalu po ustanovitvi srediških orlov njen načelnik. Vodil je tudi središko "Marijino družbo". Takoj po prvi svetovni vojni (1919) je bil soustanovitelj Središke Čebelarske družine in njen prvi predsednik. Vir: Status animarum in župnijska kronika.

⁷ Hiša Persoglijev je bila pod južno teraso središke kapele. Na domovini je ostal Matjaž, brat Marije, ki se je poročila z Ivanom Zdravcem (*1814). Brat Matjaž je bil poročen z Marijo Kočevar, sestrično dr. Š. Kočevarja. V zakonu sta imela sina Andreja, ki je umrl star komaj 21 let. S tem se je rod Persoglijev izrodil. Danes je na tem mestu hiša Branka Žerjava – Trg talcev.

⁸ Po vsej verjetnosti so bili gostači (morda rokodelci?!), saj ne najdemo nobenih oprijemljivih virov o njihovem stanu in stanju. Gotovo so prišli v Središče po letu 1682, po velikem pomoru kuge.

⁹ Str. 169 imenovana Marija Persoglio roj. Kočevar – oporoka.

¹⁰ Že takrat se kaže podjetništvo, ki se je nadaljevalo vse do današnjih Zdravcev; potomec Helene Solar je imel veliko trgovino v Zagrebu. Vir: Trg Središče.

¹¹ Še danes v šali pravijo domačini središkemu pokopališču "Solarov breg" ali "tam na Solarovom bregi".

¹² Domovina Solarov. Še danes je živo prvotno ime Solar ali "pri Solarji". Ena redkih srediških družin, ki se preživlja izključno s kmetovanjem.

¹³ Glej. F. Krnjak; Zgodovinski zapisi, 2005, str.13. (Zgodovinsko društvo Ormož).

¹⁴ Prvo znani prednik Plepelcev, katerih rod se nadaljuje še danes, vendar se je izgubil. Priimek je bil eden najstarejših v Središču.

¹⁵ Danes v Središču priimek Plepelec več ne obstaja. Marta Plepelec, roj. 1913. leta, je vzela za moža Štefana – Pišto Novaka iz Nedeljišča (Medžimurje), zato se rod nadaljuje s priimkom Novak. Marta je dočakala visoko starost, saj danes nosi že deseti križ. V zakonu je imela dva sinova: Krunoslava (Krona-Štefana), ki je bil v šestdesetih letih direktor TP Zarja v Ormožu in občinski sekretar ZKS Ormož. Vir: Tednik, 1968. Živi v Zagrebu. Drugi sin, Željko, gospodari na Plepelčevi domačiji v Središču.

¹⁶ Pojavlja se naslov Polstrau (Središče) 69.

Če si pogledamo malo bližje ožji Zadravčev rod, vidimo, da se ta sestoji iz prvotnih Zadravcev in Hernjev. Zadravci so se obdržali vse do današnjih dni, ostali priimki, ki niso direktnih linij kot Plepelci so se stopili z drugim priimkom (Novak), Polanci, Solari, Kočevarji in Persogliji, ki so nadaljevanje rodu, pa so večinoma v priimkih izumrli¹⁷. Trdna veja Zadravcev se nadaljuje z Jurijem (*1843), s sinom Jakobom (*1873) in z vnukom Jurico¹⁸ (Jurijem-Antonom-Mihaelom) ter Juričinima sinovoma (pravnuka) Jurico (*1934) in Črtomirom (*1940).

Jurij in Marija roj. Dečko popeljeta Zadravčev rod med središke imenitnike

Komaj ob koncu 19. stoletja se v javnem življenju Središča pojavi priimek Zadravec. **Jurij Zadravec (*1843)**¹⁹ postane v letih 1882 do leta 1888 namestnik načelnika *krajnega šolskega sveta*, nato pa prevzame dvoletni županski mandat (1889-1891)²⁰. Bil je izučen pek in je v Rakitju kupil stari mlin, ki ga je posodobil v valjčnega, dozidal še mogočno stanovanjsko in gospodarsko poslopje ter začel zelo uspešno obrt²¹. Od začetka posodobitve do 1927. leta je mlin poganjala v kombinaciji z vodo lokomobila, torej parni pogon²², zato je vse prebivalstvo mlin tudi tako imenovalo – paromlin ali damf²³. Od tega leta naprej pa do nacionalizacije 1. maja, 1948, je bil mlin na električni pogon, ob ugodnem stanju vode je bila v pomoč tudi vodna turbina. Po nacionalizaciji prevzame mlin državno podjetje Žito iz Ljubljane, enota Ptuj. Kmalu za tem podjetje Žito nacionalizirani mlin likvidira in objekt samuje do naselitve Droge-Sudes iz Portoroža, leta 1964²⁴. Droga-Sudes odkupuje gozdne sadeže in

začne proizvodnjo živilskih artiklov in pakiranje začimb²⁵. V drugi polovici prejšnjega stoletja, leta 1977 (odprtje je bilo 29. novembra), se je Droga preselila na novo lokacijo pri železniški postaji, na paromlinu pa je ostala sorodna firma Gosad, ki je odkupovala gozdne sadeže, polže in zdravilna zelišča.

Lokomobila

(www.panoramio.com/photos/original/658801.jpg)

Iz zbranih podatkih je razvidno, da je bila domačija Zadravčevih v Trgu (danes Slovenska c. 30) skupaj s pekarno, ki jo je pozneje imel v zakupu središki pek Vencel Pajek, tudi med nacistično okupacijo.²⁶ To hišo, s pekarno vred, je ob koncu petdesetih let prejšnjega stoletja kupil središki pekovski mojster Karel Prosnik; je še v njej danes uspešna in dobra pekarna.²⁷ Gotovo je bila Zadravčeva družina razvejana, saj najdemo, pa tudi ustni viri nam povedo, da je bila sestra Ivana Zadravca (*1814) Terezija Zadravec (*1808) poročena k sosedom Pintaričem²⁸.

¹⁷ Razen Kočevarji.

¹⁸ Jurij (*1907, Jurica) je dobil krstno ime po svojem dedku Antunu Srukulju, praprapradedku Mihaelu Kočevarju in po dedku Juriju Zadravcu.

¹⁹ Podatek iz Status animaruma. V nadaljevanju SA.

²⁰ F. Kovačič, Trg Središče, str. 220 in 429.

²¹ Na podlagi nekaterih podatkov, ki so ZK in SA, je Jurij Zadravec svojo "pekarijo" ob koncu 19. stol. oddal v najem nekemu Alojzu Kolariču. Prvi lastnik "Rakitja" je bil Jurij Lesjak (*1837), ki se je z družino preselil na Vitan in mlin prepusti novemu lastniku Ivanu Puklavcu (*1834). Torej je Jurij Zadravec kupil že zgrajen potočni mlin, vendar ga je pozneje močno posodobil. Obenem je zgradil sodobno stanovanjsko poslopje. Vir: SA in ZK.

²² Parni stroj. Pogovorno je to bil damf, popačenka iz nemške besede Dampf- Wasserdampf – vodna para.

²³ Za obratovanje mlina je bila tudi inštalirana Francisova vodna turbina 40KW moči, vendar ni nikoli razvila polne moči zaradi pomanjkanja tolikšne količine vode. Vir: Črto Zadravec.

²⁴ Mala tovarna dišav, kot so jo nekateri imenovali, je začela obratovati v začetku julija 1965. leta. Vir: Tednik, z dne 4. 7. 1965.

²⁵ Drogo-Sudes pripelje v Središče kombinatov komercialist Radko Munda iz Središča, ki tudi pomaga firmo konstituirati. Njen prvi poslovodja je postal Franc Cvetko iz Cvetkovcev. Vir: Radko Munda.

²⁶ Po osvoboditvi je imel nekaj časa pekarno v najemu sin prejšnjega najemnika Herman Pajek. Vir: Draga Jurjaševič.

²⁷ Pekovski mojster Karel Prosnik je bil najprej najemnik pekarne, šele nato jo je kupil. Vir: Črto Zadravec.

²⁸ Te družine v Središču ni več, je izumrla. Na tem mestu je nova hiša lastnika Draga Gjurana, Slovenska c. 39. Po vsem sodeč, je bilo v družini več ženskih kot moških potomcev, zato po svoji rodovni liniji nimajo sorodstva.

Jurij Zdravec je imel v zakonu z **Marijo Dečko** četvero otrok: Marijo (1868-1872), **Jakoba (1873-1959)**, Konrada (1875-1876) in ponovno Marijo (1883-1883). Trije so umrli v rosnih dobi, le drugorojenec Jakob je preživel. Jurijeva žena Marija, roj. Dečko, je izhajala

s Placa (*1841) iz stare Solarove domačije.

Jakob Zdravec (*1873) se je po končani nižji realni v Mariboru izučil pri očetu Juriju pekovski obrti. Že kot mladenič je proti koncu 19. stoletja postal pekovski obrtnik. Mlin v Rakitju²⁹ je prevzel od očeta Jurija 1901.³⁰ leta in ga je vodil vse do leta 1931, ko je mlin prevzel

Jakovov sin Jurica (*1907). Oče Jakob je bil Jurici samo družabnik do leta 1940, tokrat je odstopil in se ukvarjal kmetijstvom, z vinogradništvom in s strokovno publicistiko.³¹ V času svojega vodenja mlina je osnoval še delavnico za izdelovanje sestavnih in nadomestnih delov za valjčne mline. Njegov največji prispevek pa je bil pri razvoju slovenskega obrtništva.

Arhivski vir v PAM³² nam ponuja še dodatne podatke. Leta 1932 je prišlo do spremembe. Jakob Zdravec je kot dosednji edini imetnik s sinom Jurico osnoval javno trgovsko družbo, ki je nekoliko spremenila naziv – **Parni in umetni mlin J. Zdravec v Središču**. Ob okupaciji je bil mlin zaplenjen. Upravitelja mlina je postavil pooblaščenec šefa civilne uprave za utrditev nemštva. Ker v začetku okupacije sodišča niso

delovala – do leta 1943, je pooblaščenec vpisal mlin v register.³³

Jakoba Zdravca, ženo Dragico in snaho Ilo (Ljudmilo) so nacisti junija 1941. leta aretirali ter jih zaprli na Borlu. Zakonca Zdravec so čez en mesec izgnali na Hrvaško, v Varaždin. Domov sta se vrnila v začetku junija 1945. Z drugo ženo, Dragico Ferkič, sta živela v Središču na Slovenski cesti, nasproti nekdanje trgovine Šara, dokler ni 4. junija³⁴ 1959. leta J. Zdravec umrl.

Sin, Jurica Zdravec (*1907), je prav tako delil usodo očeta in večine Središčanov. Nemci so ga kot vodilnega v sokolskem društvu Središče in rezervnega konjeniškega kapetana že 30. aprila aretirali. Pozneje so ga z vso družino, ženo Ilo (Ljudmilo),

dvema mladoletnima otrokoma in dojenčkom, pregnali v Nemčijo, od koder so se po koncu vojne srečno vrnili. Do leta 1948 je mlin deloval in bil v lasti Jurice Zdravca, to leto pa je nova oblast mlin nacionalizirala. Po nacionalizaciji je Jurica Zdravec postal direktor vseh okrajnih industrijskih podjetij ptujskega okraja, po letu 1950 pa je postal poverjenik za lokalno industrijo ptujskega okraja. Po ukinitvi teh je bil nekaj časa zaposlen na Skladu za mehanizacijo kmetijstva in na Okrajni zadružni zvezi. Dve leti, do leta 1954, je bil direktor "SLOVENSKIH GORIC" na Ptuj; po priključitvi cone B Jugoslaviji so ga poklicali v Koper za komercialnega direktorja podjetja "VINO KOPER". Po ustanovitvi izvozne agencije za vino "VINAG" v Ljubljani, obrata Glavne zadružne zveze, je bil vodja komerciale tega podjetja vse do leta 1960, ko se je podjetje preselilo v Maribor. Pri mariborskem VINAGU je opravljal funkcijo pomočnika direktorja, pozneje pa je bil ekonomski svetnik.³⁵

²⁹ Rakitje – ledinsko ime zaselka, kjer so bili doma Zdravci, kjer je ded Jurij kupil stari mlin. Gotovo je zaselek dobil ime po vrbru, rakitju ali rakitovcu (*Hippophae rhamnoides*).

³⁰ Vir: Jurica Zdravec, 1973, pismo Jakobu Emeršiču.

³¹ Leta 1901 je bil mlin vpisan v register trgovcev posameznikov, obstajal pa je že vsaj od leta 1892. Naziv tvrdke je bil dvojezičen; slovenski del imena se je glasil: "**Jakob Zdravec, umetni mlin na paro in vodo v Središču**". Vir: Emica Ogrizek, Zbornik Središča, 2010.

Zaradi zaslug pri razvoju slovenskega obrtništva je bil Jakob Zdravec predsednik Združenja obrtnikov Dravske banovine in njegov častni član.

³² Pokrajinski arhiv Maribor.

³³ Prav tam.

³⁴ Zanimivo, da se pojavlja mesec junij v treh prelomnih dogodkih.

³⁵ Po trgovski šoli, ki jo je obiskoval v Mariboru, se je v Belgiji izšolal za komercialnega inženirja.

Po invalidski upokojitvi se je Jurica Zadravec ukvarjal s strokovno publicistiko s področja vinogradništva in vinarstva.³⁶ Poleg domačih objav je pisal še za tuje strokovne časopisne hiše, npr. Allgemeine deutsche Weinfachzeitung, Schweizerische Weinzeitung, Neuer Wein Kurier itd. Vsega skupaj je objavil čez 1000 strokovnih člankov in razprav s področja vinarstva in vinogradništva. Je idejni oče vodilnega slovenskega vinarja Stanka Čurina s Koga.

Ključne besede

Paromlin, Zdravci, okupacija, lokomobila, Rakitje, pekarna, parni in umetni mlin, turbina.

Viri

- Zgodovinski arhiv Ptuj.
- Nadškofijski arhiv Maribor.
- Veliki slovenski biografski leksikon, 2008.
- Spominski almanah slovenskih strokovnih pisateljev, publicistov in projektantov, 1939.
- Status animarum središke župnije
- Večer, 18. maj, 1969.
- Zadravec, Črto, Jelovec-Maribor.
- Nekateri viri so citirani sproti.

Literatura

- F. Kovačič, *Trg Središče*, Maribor, 1910.
- E. Ogrizek, *Zbornik Središča*, 2010.
- Jurica Zadravec, *biografija*, tipkopis, 1973.

Povzetek

Ustanovitelj parnega oziroma umetnega (valjčnega) mlina je bil Jurij Zadravec iz Središča, ki je imel v Središču pekovsko obrt. Po nakupu starega vodnega mlina, 1891. leta,³⁷ je mlin posodobil, kasneje pa je dal v najem središko pekarijo in se ukvarjal samo z mlinarstvom. Po ustnih podatkih je paromlin začel

obratovati že 1892. leta in je bil edini takšen obrat v bližnji in daljni okolici. Po smrti ustanovitelja sodobnega mlina Jurija Zdravca je mlin podedoval sin Jakob, ki ga je zopet posodobil. Ker je bilo vode premalo, je leta 1905 naredil dizelski pogon, občasno pa je mlin deloval preko 40 KW Francisove vodne turbine.

Ker je bilo do Ormoža napeljeno električno omrežje iz elektrarne Fala, je Jakob Zadravec dal pobudo središki občini za elektrifikacijo kraja. Seveda je del stroškov nosil sam, občina pa je za stroške elektrifikacije prodala mlin, ki ga je v začetku dvajsetega stoletja kupila od Vargazonov. Mlin in žago je nato ponovno kupil nazaj prvi lastnik.

Leta 1932 je prevzel mlin Jakobov sin Jurica Zadravec, obratoval je do okupacije nacistične Nemčije. Mlin so nacisti nacionalizirali, družino Zadravec pa izgnali. Po vojni je bil mlin zopet v lasti Jurice Zdravca, vendar je nova komunistična oblast mlin ponovno nacionalizirala. To pa je bil usodni udarec za mlin in razvoj mlinarske obrti tako v občini kot širši okolici.

ske komisije. Vse vino in olje, kar ga je bilo odveč, je šlo v zameno za živila. Urad za vino in olje v Trstu je likvidiral 22. novembra 1918.

Dne 16. julija 1918 je bil pozvan v vodstvo obnove po vojnih operacijah uničenih vinogradov na Goriškem. Tu je bilo treba velikopotezne akcije, da se čim preje obnovi vinograde, vir goriškega blagostanja. Nenadoma je nastala velika potreba po ameriških trtnih cepljenkah. Že je bilo izbrano lepo posestvo 20 ha za ustanovitev matičnjaka in trsnice v Repoljah v Furlaniji tik pod Krasom ob vodi v bližini električne centrale, kjer bi na najmodernejši način proizvajali potreben trtni material. Krediti so bili za obnovo v milijonih na razpolago, toda konecem oktobra 1918. je padlo vse v vodo. Videč, da je Primorska za Jugoslavijo zgubljena, se je dne 5. januarja 1919. podal v Ljubljano v nadi, da bo mogel čim več v svoji stroki delati za naš narod.

Od prevrata dalje se je udeleževal poleg svoje službe kot tajnik pri vinarstvem in sadjarskem odseku Kmetijske družbe za Slovenijo in je bil pred likvidacijo odseka leta 1927. odsekov predsednik, je sodeloval pri ustanovitvi Vinarškega društva za dravsko banovino v Mariboru, je opravljal pri tem društvu posle tajnika in blagajnika in je istočasno bil urednik za vinarstvo in kletarstvo pri «Kmetovalcu», ki je bilo glasilo vinarškega društva od leta 1930. do 1937. Pri strokovnem odboru za ocenjevanje vin pri kmetijsko-kemičnem zavodu v Mariboru je prevzel mesto podpredsednika do leta 1937. Pri okrožnem sodišču v Mariboru je registriran za stalnega sodnega izvedenca v vinarstvih in vinskih zadevah. Njegovi strokovni članki iz vinarstva in kletarstva so v teku dolgih let bili objavljeni v strokovnih listih in dnevnikih časopisih. Snov je črpal iz lastne dolgoletne prakse, posebno na svojem lastnem vinogradnem posestvu v Jeruzalemu.

ZADRAVEC JAKOB, industrijalec, veleposestnik in vinogradnik, rojen dne 22. julija 1873. v Središču ob Dravi, končal nižjo realno v Maribo-

ru, je organizator slovenskega obrtništva, častni predsednik ZOD in svetnik zbornice za TOL.

Napisal je knjigo: Spomini ob 40 letnici Središke obrtne zadruge in številne strokovne članke v «Narodnem dnevniku» (1908), v «Domovini», v «Obrtnem vestniku», v «Trgovskem listu», v «Jutru», v «Mariborskem večerniku» in v «Varaždinskih novostih».

ZADRAVEC JURICA,

industrijalec in posestnik, rojen dne 5. februarja 1907., končal nižjo klasično gimnazijo in državno trgovsko šolo v Mariboru. Ima diplomu za ing. com. od Institut Superieur Technique et Colonial de Liège.

Napisal je razprave in članke splošno komercialne, mliško-tehnične, tarifarne in davčne vsebine v «Jutru», v «Mlinarskem listu», v «Trgovskem listu» itd.

ZAJEC ING. SLAVKO,

inženjer mestne elektrarne, rojen dne 11. avgusta 1903. v Gorici, maturiral na realki v Ljubljani l. 1920., diplomiral na tehnični fakulteti univerze v Ljubljani l. 1928.

Je urednik «Elektrotehničnega vestnika», kamor je napisal večje število strokovnih člankov. Izvršil je projekt elektrifikacije mesta s 60.000 prebivalci in projekt toplotne mreže.

ZELENIK FRANC,

monopolistični uradnik, rojen dne 12. aprila 1880. v Črmlji, dovršil trgovsko šolo v Celovcu.

Napisal je knjigo: Kontokorent, Knjigovodstvo 1907. izd. Trg. knjižnica, in številne članke trgovsko-gospodarske vsebine v «Edinosti», «Slovenecu», «Jutru», «Narodno-gospodarskem vestniku», v «Trgovskem listu» v Trstu in v Ljubljani itd. Bil je urednik «Trgovsko-obrtnega kotledarja» l. 1907.—8. in «Trgovskega kotledarja» l. 1922.—28.

ZUPAN ARH. IVAN,

pooblaščen arhitekt, rojen dne 12. novembra 1888. v Kamni gorici. Dovršil šole v Streližu l. 1911.

³⁶ Večer iz leta 1969 je prinesel notico izjave Jurice Zdravca, vinogradniškega staroste ormoško-ljutomerskega vinogradniškega okoliša: *“Možje, ne dovolimo, da bi merili kakovost našega vina po alkoholu v njem, kajti to bi bilo tako, kakor če bi ocenjevali lepoto pri ženskah po kilogramih. Tedaj bi bila najbolj prikupna tista s 120 kg.”*

³⁷ Vir: KO Središče, vložek 313, Urb. NO 168, Magistrat Polstrau.